

УДК 343.985.7: 343.71

СУЧАСНЕ РОЗУМІННЯ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ЖИТТЯ ТА ЗДОРОВ'Я ОСОБИ, ВЧИНЕНИХ ЖІНКАМИ

Янкова Х. Г.

Здобувач кафедри досудового розслідування

Національна академія внутрішніх справ, Україна, Київ

Визначення основних напрямів розслідування злочинів багато в чому залежить від вміння слідчого проникнути в криміналістичну його сутність та виявити необхідну криміналістичну інформацію, яку потім співставити з криміналістичною характеристикою конкретного виду злочинів. В статті досліджено особливості криміналістичної характеристики злочинів проти життя та здоров'я особи, вчинених жінками, як типової інформаційної моделі, що відбиває типові, з необхідністю повторювані ознаки цього виду злочину. Крім того, автор звернув увагу на зміст основних елементів криміналістичної характеристики та кореляційні зв'язки між ними.

Ключові слова: криміналістична характеристика, жінки, особа злочинця, спосіб вчинення, знаряддя злочину.

Янкова К. Г. Современное понимание криминалистической характеристики преступлений против жизни и здоровья человека, совершенных женщинами. / Национальная академия внутренних дел, Украина, г. Киев

Определение основных направлений расследования преступлений во многом зависит от умения следователя проникнуть в его криминалистическую сущность и выявить необходимую криминалистическую информацию, которую затем сопоставит с криминалистической характеристикой

конкретного вида преступлений. В статье исследованы особенности криминалистической характеристики преступлений против жизни и здоровья личности, совершенных женщинами, в качестве типовой информационной модели, которая отражает типичные, с необходимостью повторяющиеся признаки данного вида преступления. Кроме того, автор обратил внимание на содержание основных элементов криминалистической характеристики и корреляционные связи между ними.

Ключевые слова: криминалистическая характеристика, женщины, лицо преступника, способ совершения, орудия преступления.

Yankova K. G. Current understanding of criminalistic characteristics of crimes against life and health of person had committed by women / National academia of internal affairs, Ukraine, с. Kyiv

Identification of key areas of crime investigation depends largely on the ability of the investigator to penetrate his criminalistic essence and to identify the necessary criminalistic information, which then associates with criminalistics characteristic of a particular type of crime. The article examines the features of the criminalistic characteristic of crimes against life and health of a person committed by women, as a generic information model that reflects typical characteristics of this type of crime. In addition, the author drew attention to the contents of the main elements of criminalistic characteristics and correlations communications between them.

Key words: the criminalistic characteristic, women, the offender, way of doing, an instrument of crime.

Вступ. Офіційні статистичні дані свідчать, що стійкої тенденції до зросту «жіночої» злочинності не спостерігається. Однак кількість засуджених жінок перевищує 11 %, тобто проблема «жіночої» злочинності залишається актуальною. Взагалі, учені відзначають, що злочинність жінок буде рости, особливо корислива. Що в різних країнах зріст жіночої злочинності не стримується, як це було раніше, особливою соціальною роллю жінки в суспільстві. У силу цього прогнозується неухильний зріст жіночої злочинності.

У той же час залишається вірною і думка В.А. Серебрякової, про причини, що пояснюють меншу, у порівнянні із чоловіками, частку жінок у загальній структурі злочинності. Вона вважає, що низький рівень жіночої злочинності в цілому, у порівнянні з чоловічою пояснюється, звичайно, не біологічними або фізіологічними причинами, а факторами, насамперед соціального порядку, рольовими функціями жінки, які значно відрізняються від чоловічих (більша побутова завантаженість, виховання дітей, менший обсяг вільного часу тощо) [1, с. 21].

Нами був здійснений аналіз злочинів, вчинених жінками за останні 10 років. Жінки найчастіше вчиняють посягання на життя й здоров'я і злочини проти власності. Простежується стійка тенденція до зросту даних груп злочинів, скоєних розглянутим контингентом осіб. Думаємо, що в найближчі роки соціально-економічна обстановка в Україні (одна із причин жіночої злочинності) кардинально не зміниться й зріст злочинності буде тривати.

Основна мета статті полягатиме у визначенні теоретичних і практичних аспектів криміналістичної характеристики злочинів проти життя та здоров'я особи, вчинених жінками.

Досягнення цієї мети вимагає вирішення таких задач:

- 1) розробити криміналістичну характеристику злочинів проти життя та здоров'я особи, вчинених жінками
- 2) визначити зміст основних елементів криміналістичної характеристики та кореляційні зв'язки між ними.

Загально визнано, що одним із ключових положень криміналістичної методики, у тому числі методики розслідування проти життя та здоров'я особи, вчинених жінками, є криміналістична характеристика, як система взаємозалежних і взаємообумовлених елементів, таких як:

- характер вихідних даних;
- способи вчинення й приховання злочинів;
- типові особливості особи злочинця;
- характеристика місця, часу й предмета злочинного посягання.

Приступимо до докладного аналізу вищевикладених елементів криміналістичної характеристики злочинів, вчинених жінками.

Аналіз вихідних даних показує, що зміст вихідної інформації багато в чому визначається типом злочину (як першого елемента криміналістичної характеристики). Так, при вчиненні вбивств або заподіяння тяжкого або середньої тяжкості шкоди здоров'ю, жінки, як правило, не переховуються від правоохоронних органів, тому що такі діяння вони здійснюють спонтанно, без ретельної підготовки, при раптовому умислі, а в ряді випадків, - і в стані сильного душевного хвилювання (афекту). Таким чином, ми можемо констатувати той факт, що особа, яка вчинила злочин відома вже при його виявленні. За результатами наших досліджень цей показник по вбивствах склав 78,4 %, по заподіяння тяжкої шкоди здоров'ю - 82,6 %, а середньої тяжкості - 83,1 %. Правда, мають місце випадки, коли жінки інсценують вчинення злочину. По кримінальних провадженнях про вбивства це має місце в 3,4% випадках від загальної кількості вбивств, вчинених жінками.

У зв'язку з тим, що жінки рідко планують не тільки вчинення, але й приховання слідів злочину проти особи, то в процесі досудового розслідування на допитах вони дають, як правило, правдиві показання. Дана обставина не означає, що слідчий при цьому не стикнеться з певними труднощами. Вони обумовлені психологічними якостями жінки як суб'єкта злочину. Після вчинення такого роду злочинів, переважна більшість жінок впадає у депресію, іноді досить глибоку, так що їм може знадобитися психологічна допомога. Тому, особливо на початку розслідування, при допиті підозрюваної доцільно звернутися за допомогою спеціаліста-психолога або навіть психіатра [2, с. 56]. При цьому слідчий повинен враховувати, що докладно з'ясовуючи в процесі допиту підозрюваної питання про механізм вчинення злочину, її подальші дії, слідчий фактично примушує жінку відтворити в пам'яті жахливу картину подій.

В тих випадках, коли жінки давали спочатку неправдиві показання, потім навіть при пред'явленні інших незаперечних доказів їхньої участі у вчиненні злочинів, однаково, не бажали давати правдиві показання. Зокрема, із

проаналізованих нами 68 кримінальних справ щодо злочинів проти життя та здоров'я особи, вчинених за участю жінок, жінки не бажали змінювати свої показання у 23 випадків, що становить більше 30%. На наш, погляд це пояснюється особливостями жіночої психології. З опитаних нами засуджених жінок на питання чи визнають вони свою вину у вчиненому злочину, 72% відповіли ствердно, ті, які не визнали повністю або частково свою провину, біля 52%. Причину такого свого поводження пояснили бажанням дотримуватися однієї лінії поведінки, упертістю, не бажанням здатися нерозумною. Вважаємо, що слідчому цю особливість необхідно враховувати при розслідуванні злочинів, вчинених жінками.

Як ми вже відзначали, жінки звичайно не планують способи вчинення злочинів, а тим більше не підшукують, не підготовляють знаряддя злочину. Так, при аналізі матеріалів кримінальних проваджень про злочини проти особи, вчинених жінками, встановлено, що знаряддями, як при вчиненні вбивства, так і заподіяння тяжкої й середньої тяжкості шкоди здоров'ю, у більшості випадків були предмети, які в момент злочинного діяння перебували поруч.

Найчастіше (в 82,7% випадків) це були кухонні ножі, ціпки, камені, кухонне приладдя й інші предмети, що знаходилися поблизу й непідготовлені, непристосовані заздалегідь для нанесення тілесних ушкоджень.

Щодо особи злочинця як елемента криміналістичної характеристики злочину, більшість учених називають наступні групи показників соціально демографічного характеру: стать, вік, освіта, професія або рід занять, родинний стан, місце проживання, соціальне походження; соціальна роль у суспільно-політичному житті, у сфері цивільних відносин, на виробництві, у сімейно побутовій сфері; психологічні властивості й особливості (рівень розумового розвитку, інтелект, здібності, навички й уміння, емоційність, вольові якості); моральні якості (інтереси й потреби, ціннісні орієнтації й життєві сподівання, відношення до різних соціальних і моральних цінностей, схильності й звички); кримінально правові ознаки (схильність до правопорушень, мотивація

антигромадського поводження, схильність до одноособових і групових дій, відомості про судимості) [3; 4].

З огляду на те, що ми розглядаємо тільки особливості криміналістичної характеристики злочинів, вчинених жінками, то представляється доцільним розглянути наступні структурні елементи особи: вік, освіта, соціальний стан і психологічні властивості, знання про які допоможе слідчому правильно висунути версії, визначити напрямки пошуку жінки, яка вчинила злочин.

Отже, жінки найбільш часто вчиняють злочини проти життя й здоров'я у віці: 30-49 років - 52 %; 25-29 років - 18 %; 18- 24 роки - 15,7 %; 50 років і більше 9 %, до 18 років - 5 %.

Відносно освіти злочинниць, які вчинили вбивство, заподіяння шкоди здоров'ю різної тяжкості отримані наступні дані: частка жінок з вищою, незакінченою вищою освітою, склала у середньому - 7,4 %. Частка жінок із середньою і середньо - спеціальною освітою становить у середньому - 34 %.

Типовими особливостями особистості жінок, які вчинюють злочини проти життя й здоров'я, є підвищена емоційна чутливість, замкнутість, вразливість, відсутність агресивності як особистісної риси. Останню з названих якостей дуже важливо враховувати, тому що агресивність, що виникає в момент вчинення делікту, є ситуативною та не є актуалізацією особистісної якості. Потрібно підкреслити також, що такі жінки є звичайно акцентуйованими особистостями. Мається на увазі, що у них є в наявності акцентуації темпераменту й характеру. Під ними розуміються загострення певних рис, які у звичайній, комфортній ситуації ніяк себе не проявляють, а мають виборчу чутливість до певних психотравмуючих факторів, під впливом яких і може відбутися деліктвентне поводження.

Злочини проти життя й здоров'я вчиняються звичайно за місцем проживання, у квартирі або домоволодінні. Рідше в інших місцях, де опинилися жінка і жертва, проти якої вчинено правопорушення. Наприклад, це може статися десь на природі, за містом під час пікніка. Але це відноситься лише до так званих імпульсивних убивств, які викликані неправомірними діями

потерпілих. Якщо ж говорити, наприклад, про вбивство матір'ю новонародженої дитини, то тут місце вчинення злочину не таке конкретно. Справа в тому, що якщо вбивство вчиняється під час пологів або відразу ж після них, то це відбувається в тому місці, де жінка народила. Іноді жінка спеціально залишає постійне місце проживання за якийсь час до пологів, коли вагітність ще не явно помітна, щоб виключити пересуди з боку сусідів. Причому зникнення з будинку не завжди поєднується з думкою вчинити вбивство майбутньої дитини. Ця думка може прийти раптово в момент пологів або відразу після них [4, с. 26].

Предметом посягання в розглянутих випадках виступає життя й здоров'я людини. Часто, жінками вчинюються злочини насильницького характеру з метою захисту, як їм здається, своїх дітей, незаслужено скривджених третіми особами. Відповідно до проаналізованих матеріалів кримінальних проваджень щодо злочинів проти здоров'я людини причиною насильницьких дій жінкою є уявний захист своїх дітей або помста за нанесену їм образу. Таких злочинів було виявлено 29 % випадків.

Характер вихідних даних, як перший елемент криміналістичної характеристики залежить від виду злочинів. Важливу криміналістичну інформацію про те, в яких умовах готувався й вчинявся той або інший злочин корисливої спрямованості, містить у собі обстановка вчинення злочину, що характеризується сукупністю умов матеріального середовища, у якому вчинялися ці суспільно-небезпечні діяння. Вище названий елемент криміналістичної характеристики дозволяє встановити ряд важливих обставин, що дають можливість використати криміналістичну інформацію для вибору найбільш правильних шляхів і методів розслідування [5, с. 38].

Особливе значення має дослідження місця вчинення таких злочинів, як розбійні напади, вчинені або тільки жінки, або за участю жінок. При цьому важливо виявити, зафіксувати й вилучити сліди, залишені злочинцями-жінками. При вивченні місця події слідчий може також одержати інформацію про особистість жінки, яка вчинила злочин. Крім того, від характеру й обсягу

інформації, отриманої на місці події, залежить зміст діяльності з перевірки слідчих версій.

У літературі відзначається, що корислива злочинність у світі фактично є домінуючою. Її динаміка визначає основні тенденції й проблеми злочинності в цілому. Користь, в остаточному підсумку, лежить в основі більшості насильницьких злочинів. Результати досліджень свідчать про те, що число жінок, які беруть участь у вчиненні таких, як би суто чоловічих злочинів як розбійні напади, вчинені із проникненням у житло громадян, мають тенденцію до збільшення [6, с. 44].

Що ж стосується соціального стану жінок, притягнутих до кримінальної відповідальності, дослідження показали що воно виглядає в такий спосіб: жінки робочих спеціальностей 68,9 %; жінки, що працюють у сільському господарстві 5,5 %; жінки службовці в державних і муніципальних установах, комерційних організацій, приватні підприємці - 11,9%; жінки без певних занять, у тому числі й безробітні у середньому 6,8 %.

Характеризуючи рецидив злочинів, вчинених жінками, слід зазначити, що у жінок він вище, ніж у чоловіків. На цей факт звертали увагу вчені ще в 20-х роках [7, с. 43]. У літературі з даного приводу цілком правильно підкреслюється, що жінки повільніше чоловіків переборюють наслідки злочинної діяльності, важче сприймають умови ізоляції. Але процес розпаду соціально значимих зв'язків протікає в них швидше. Тому інтенсивність рецидиву в жінок вище, ніж у чоловіків [8, с. 40]. Крім того, для жінок соціальні наслідки покарання є більше важкими, процес адаптації протікає в них складніше й це нерідко позначається на вчиненні нових злочинів. У зв'язку із цим слід зазначити, що жінки надають більшого значення, ніж чоловіки, такому важливому соціально-значимому зв'язку як сім'я, її розпад, особливо у засуджених жінок також сприяє рецидиву злочинів. Так проведене нами анкетування свідчить, що у засуджених жінок, які відбувають покарання на загальному режимі, сім'ї розпадаються в 58,2% випадків, а на суворому - 84,3%.

Висновки. На підставі викладеного, можна сформулювати деякі висновки:

- має місце тенденція до зросту злочинів, вчинених жінками;
- жінки переважно вчинюють злочини насильницької й корисливої спрямованості й жіноча злочинність в 7-8 разів менше чоловічій;
- зміни жіночої злочинності пов'язані із соціальною динамікою їхнього життя й рольових функцій;
- жінки вчинюють злочини переважно у віці 30-49 років і незначна кількість до 17 років.
- є певна залежність між видами злочинів, вчинених жінками, їхнім походженням, освітою і територією (міського, сільська) проживання.
- психологічною особливістю особистості жінок, які вчинили злочини, є те, що більш ніж у половині випадках при дачі ними спочатку завідомо неправдивих показань, вони їх надалі не змінюють, навіть коли пред'являються їм незаперечні докази вчиненого.

Література:

1. *Серебрякова В. А. Социологические аспекты изучения женской преступности / В.А. Серебрякова // Вопросы борьбы с преступностью. - М., 1979. - Вып. 30. - С.21-28].*
2. *Калинкин Ю. А. Участие в уголовном судопроизводстве лиц, обладающими специальными познаниями / Ю. А. Калинин // Вестник Московского университета. №3. - М., 1980. -С.56-61.*
3. *Антонян Ю. М. Вивчення особистості злочинця./ Ю. М. Антонян - М. ВНДІ МВС СРСР: 1982.*
4. *Соловйова Н. А. Методика расследования детоубийств : дис. на соис. учен. степ. канд. юрид. наук / Н. А. Соловйова -. Волгоград, 2000.*
5. *Яблоков Н. П. Обстановка совершения преступления как элемент его криминалистической характеристики / Н. П. Яблоков // Криминалистическая характеристика преступлений. – М. : Всесоюзный ин-т по изучению причин и разработке мер предупреждения преступности, 1984. – С. 34–40.*

6. Сериков В. А. *Расследование нападений, совершенных с проникновением в жилище граждан* : дис. на соис. учен. степ. канд. юрид. наук В. А. Сериков / - Волгоград, 1998. - С.44.

7. Утевский Б. С. *Рецидив и профессиональная преступность* / Б. С. Утевский. // *Проблемы преступности*. - М., 1928 - Вып. 1- С.43

8. Степанов И. *Профилактика женской преступности* / И. Степанов, Т. Явчуковская // *Преступление и наказание*. - 2000. №8. - С.40-45

References:

1. Serebryakova V. A. *Sotsyologicheskiye aspekty yzucheniya zhenskoy prestupnosti* / V. A. Serebryakova // *Voprosy bor'by s prestupnost'yu*. - М., 1979. - Вып. 30. - С.21-28].

2. Kalynkyn Y. A. *Uchastye v uholovnom sudoproizvodstve lyts, obladayushchymy spetsyal'nymy poznaniyamy* / Yu. A. Kalynkyn // *Vestnyk Moskovskoho unyversyteta*. № 3. - М., 1980. -С.56-61.

3. Antonyan Yu.M. *Vyvchennya osobystosti zlochyntsy.*/ Yu. M. Antonyan - М. VNDI MVS SRSR: 1982.

4. Solovyova N. A. *Metodyka rassledovaniya detoubyystv* : dys. na soys. uchen. step. kand. yuryd. nauk / N. A. Solovyova -. Volhohrad, 2000.

5. Yablokov N. P. *Obstanovka soversheniya prestupleniya kak element ego kryminalysticheskoy kharakteristyky* / N. P. Yablokov // *Kryminalysticheskaya kharakteristyka prestupleniy*. – М.: Vsesoyuzny yn-t po yzuchenyu prychn y razrabotke mer preduprezhdeniya prestupnosti, 1984. – S. 34–40.

6. Serykov V. A. *Rassledovaniye napadeniy, sovershennykh s pronyknoveniyem v zhylyshche grazhdan*: dys. na soys. uchen. step. kand. yuryd. nauk V. A. Serykov / - Volhohrad, 1998. - S.44.

7. Utevskyy B. S. *Retsydyv y professyonal'naya prestupnost'* / B. S. Utevskyy. // *Problemy prestupnosti*. - М., 1928 - Вып. 1- S.43

8. Stepanov Y. *Profylaktyka zhenskoy prestupnosti* / Y. Stepanov, T. Yavchukovskaya // *Prestuplenye y nakazaniye*. - 2000. № 8. - S.40-45